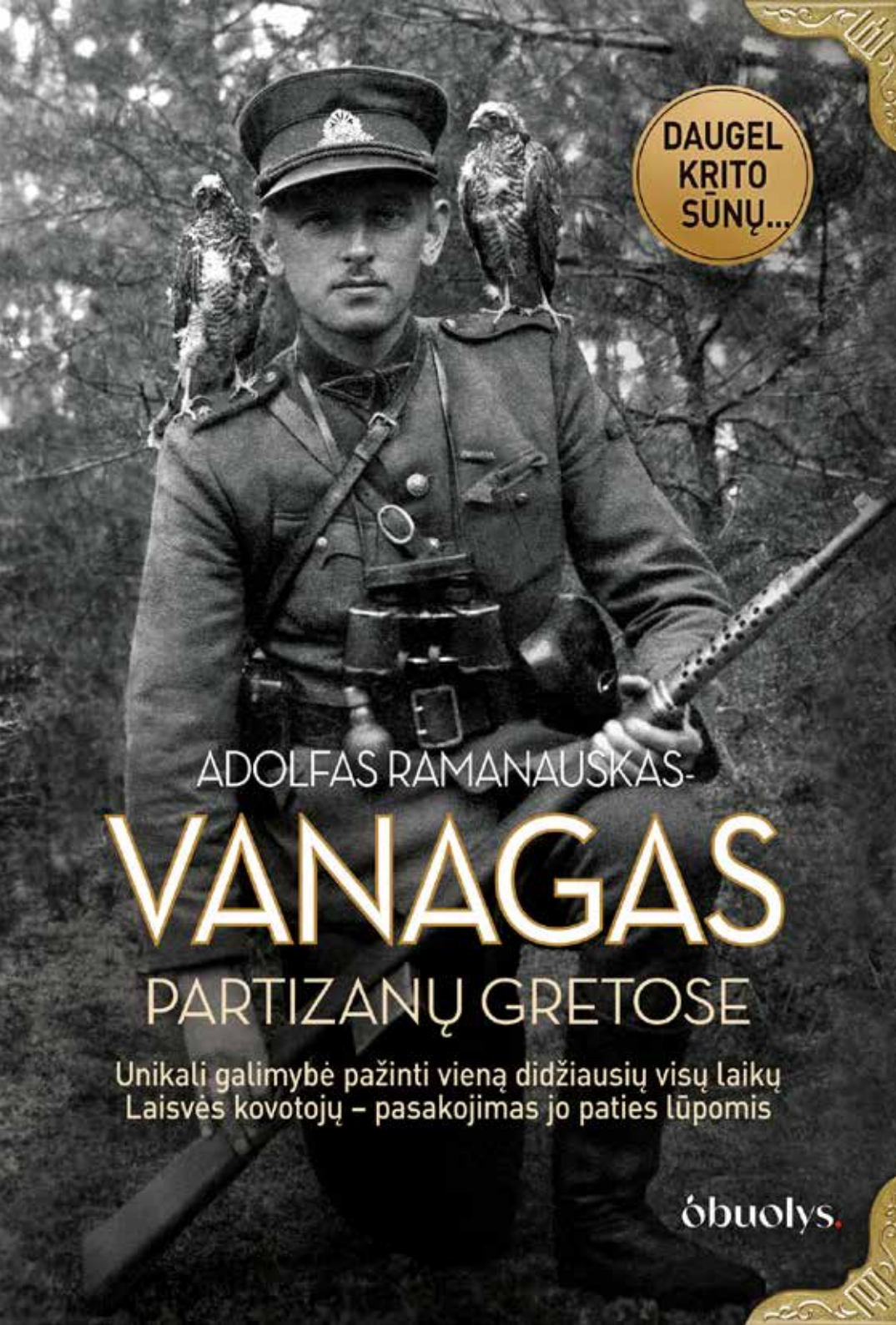

DAUGEL
KRITO
SŪNŲ...

ADOLFAS RAMANAUSKAS-

VANAGAS

PARTIZANŲ GRETOSE

Unikali galimybė pažinti vieną didžiausių visų laikų
Laisvės kovotojų – pasakojimas jo paties lūpomis

obuolys.

ADOLFAS RAMANAUSKAS-

VANAGAS

PARTIZANŲ GRETOSE

TURINYS

PARTIZANŲ GRETOSE	11
VIETOJ ĮVADO	13
PIRMOJI DALIS	15
Okupacijos metu Alytuje	15
Susitikimai	17
Galutinis apsisprendimas	19
Pasitraukimas iš legalaus gyvenimo	20
Būryje	22
Pareigos	22
Įvykis Balkasodžio kaime	24
Pirmasis susitikimas su kaimyniniais partizanų daliniais	26
Gyvenimas Varčios miške	28
Vienijimasis su Nedzingės apylinkės partizanų daliniu	32
Alovės miestelio istrebiteliai nelaisvėje	34
Priesaika	38
Kautynės su Merkinės istrebiteliais	40
Istrebitelio atsivertimas	41
Vėl Varčioje	43
Naujoji stovykla	45
Nedzingės būrio atvykimas	46
Partizanų vadovybės klausimas	47

Išvykimas susitikimui	50
Kelionėje	51
Susitikimas	57
Sugrįžimas į Varčią	58
Varčioje	64
Pasitraukimas iš miško	67
Varčios mūšis	68
Antrosios kautynės Varčioje	75
Pirmieji spąstai	83
Tvarkymasis	84
Apsilankymas pas sielininkus ir girininkijoje	87
Kaip pradėjo veikti mūsų štabas	89
Susitikimas su Daktaru ir Jūrininku	91
Daktarė pas partizanus	93
Susitikimas su Kazimieraičiu	94
„Amnestija“ ir jos pirmieji padariniai	97
Prisistatymas rinktinės vadui	102
Kooperatyvo pastotės paėmimas	103
Sunkios dienos	106
Belaisvės likimas	113
Jockaus tragedija	116
Kelionė pas Kazimieraitį	117
Kazimieraičio vadavietėje	120
Pasitarimai	122
„Amnestijos“ rezultatai	129
„Kas eina?“	131
Šiluose	133
Dokumentai besislapstantiems	135
„Laisvės varpo“ gimimas	137
Atsarginių bunkerių įrengimas	139

Susitikimai	141
Kazimieraitis kelionėje	148
Kazimieraičio žieminėje vadavietėje	149
A apygardos štabas mano globoje	153
Kaip buvo sumanytas ir įvykdytas Merkinės miestelio puolimas	155
Jūrininkas kelionėje	168
Artimesnis susipažinimas su Elyte	169

ANTROJI DALIS

A apygardos štabas mano vadavietėje	175
Priešrinkiminiai pasiruošimai	179
Dar apie Narą	191
Kaip vyko darbas mano vadavietėje	194
Svečiuose pas Šturmą	200
Daktaro pasirodymas	206
Balsavimai	208
Valandų ilgumas	210
Partizanų judėjimas žiemos sąlygomis	213
Kazimieraičio kelionė	219
Pas perlojiečius	220
Svetimtaučiai mūsų sąjūdyje	224
Partizanų vadų sąskrydis	229
Sakytum, neįtikėtina	235
Nauji rūpesčiai	247
Šarūno rinktinės partizanų apdovanojimas	252
Keturiasdešimties kalinių dalia	261
Merkio rinktinės partizanų apdovanojimas	272
Persitvarkymas	281
Kova su tautos išgamomis	287

PLP štabo veikla ir egzistavimas	297
Prispausti	302
Vadavietėje	308
Viktoras	310
Spąstuose	316
Pas Elytę	320
Partizanų dalinių lankymas	327

TREČIOJI DALIS

Ižanga	339
Prie žiemos „rūpesčių“	344
Susitikimas su Antanaičiu	351
Pasiruošimas ir kelionė pas Dainavos apygardos vadą	358
Punios šile posėdžiavimo laikotarpiu	368
Atgal	382
Naujoje vadavietėje	386
Šnipo sučiupimas	391
„Leitenantas“	402
Sužieduotuvės	407
Nauji patvarkymai ir aukos	411
Svečiai	416
Partizanas Taugirdas	422
Vėl audros	430
Bevardžio ir Genio slėptuvėje	441
Gegučio žuvimas	451
Dainavos apygardos vadų sąskrydis	457
Naujoje slėptuvėje	465
Kiti įvykiai	474
Kelionės rezultatai	491

Pasiruošimas žiemai	495
Vėl nelaimė	498
Žieminėje slėptuvėje	502
Vadai pas mane	508
Provokatorius	512
Kas gi čia dabar?	515
Rimvydas	521
Civilizacijos gėda	525
Naujieji metai	533
 TĖVĄ PRISIMINUS	 539

PARTIZANŲ GRETOSE

Šią dalį trumpai užrašytų savo prisiminimų iš laisvės kovos laikotarpio skiriu savo mažytei dukrelei Auksutei, kuri šiandien alksta, vargsta, okupanto stropiai ieškoma ir žiaurios budelio rankos atplėšta nuo tėvelio ir mamytės širdžių.

Troškstu matyti arba, jeigu jau būtų lemta savo gyvybę paaukoti dėl Lietuvos laisvės, žinoti ir tikėtis, kad ateityje, kai Lietuva gyvens nepriklausomą gyvenimą, ji neliks visų apleista ir užmiršta, neturės visą gyvenimą vilkti sunkią ir tamsią nuskriaustos našlaitės dalį, bet bus suteikta globa, galimybė mokytis ir auklėtis, o užaugus dirbti demokratinėje Lietuvoje kūrybinį darbą ir naudotis to darbo vaisiais.

1952 02 16

*A. Vanagas –
A. Ramanauskas*

VIETOJ ĮVADO

Lietuvos laisvės kovos sąjūdis iki paskutinės išsilaisvinimo kovos veikia slapta, karo padėtyje. Dėl šios priežasties išlaikyti paslaptį yra vienas iš pagrindinių reikalavimų, kurio turi būti laikomasi net ir kiekvieno paskiro partizano gyvenime ir veikloje. Tuo būdu kiekvieno partizano įneštas indėlis Lietuvos laisvinimo kovon su to partizano išgyvenimais partizanavimo laikotarpiu sudaro atskirą paslaptinę istoriją. Tie paslaptingos istorijos lapai, kuriuose yra įrašyti kiekvieno partizano nuveikti darbai, nueitas nepaprastai sunkus laisvės kovos kelias ir legalų gyvenimą gyvenančiam žmogui dažnai net neįsivaizduojami ir neįtikėtini išgyvenimai – o jie bemaž be išimties pabaigoje užantspauduojami to paties partizano krauju ir gyvybe – yra nusinėšami amžinybėn, iš kurios jie niekuomet nebus visiškai visi sugrąžinti ir niekieno nebus išskaityti tokie, kokie jie iš tikrųjų buvo.

Dėl šios priežasties aš ir nusprendžiau bent labai trumpai, suglaustai ir labai paskubomis nors kai kuriuos savo išgyvenimus ir atsiminimus užrašyti. Drauge manau, kad tie, kurie ateityje domėsis Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio istorija, mano prisiminimų aprašymuose suras jai konkrečios medžiagos apie visą Dainavos apygardą, dalinai apie Tauro apygardą ir tam tikru laikotarpiu apie visą LLKS.

Atsižvelgdamas į tai, kad daugelio įvykių nuodugnus, o kai kurių ir dalinis aprašymas šiuo metu gali pakenkti kai kuriems dar legalų

gyvenimą gyvenantiems, suimtiems, kalinamiems ar ištremtiems šeimų nariams, apsiriboju užfiksavimu tik to, kas, mano manymu, šiuo metu nesudarys niekam grėsmės iš priešų pusės, ir turiu vilties, kad, jeigu Dievo bus skirta sulaukti nepriklausomos Lietuvos gyvenimo, galėsiu nuodugniau, išsamiau ir neskubėdamas rūpestingai aprašyti visa tai, ką apie LLKS žinau. Tiesa, mano aprašymai bus dalimis paslepiami archyvuose, tačiau niekas negali būti tikras, kad jie anksčiau ar vėliau negali patekti priešui į rankas, kaip kad, mano giliu įsitikinimu, yra atsitikę bemaž su 9/10 visų LLKS archyvų įvairiose Lietuvos vietovėse.

Kaip papildoma medžiaga mano aprašymams galės būti partizanų vadovybių dokumentiniai raštai penkiuose archyvuose, kurie šiuo metu yra mano užkasti įvairiose Dzūkijos krašto vietovėse ir žinomi patikimiems gyventojams, o jiems yra aiškiai nurodyta, kada ir kur juos perduoti, Lietuvai sulaukus nepriklausomybės. Dokumentinė medžiaga bus ir du fotoalbumai su paaiškinimais, kuriuose yra 220 Pietų ir Vakarų Lietuvos sričių partizanų fotonuotraukų, kurias man pavyko surinkti asmeniškai keliaujant po Pietų ir Vakarų Lietuvos sritis.

Drauge noriu pabrėžti, kad mano aprašomi įvykiai yra tikri ir be pagražinimų ar perdėjimų. Tiesa, ne visų partizanų slapyvardžius miniu, nes jie, kaip ir kai kurių įvykių datos, yra apmiršti arba juos atsimenu tik apytikriai.

Tiesioginių pareigų vykdymas ir kitų uždavinių atlikimas ypatingomis sąlygomis – o tai, ypač paskutiniuoju metu stingant intelektualinių pajėgų, neišvengiamai užgula mūsų pečius – leidžia tik minimaliai skirti laiko atsiminimų aprašymo darbui.

A. Vanagas

PIRMOJI DALIS

Okupacijos metu Alytuje

Pasirinkta mokytojo profesija buvau ypač patenkintas. Jau praslin-ko penkeri darbo metai. Alytaus mokytojų seminarijoje mokytojavau trečius metus. Dienos, savaitės ir mėnesiai bėgo nepaprastai greit. Visa nelaimė buvo ta, kad gyvenau antrosios bolševikinės okupacijos dienas.

Gyvenau Alytaus kurortiniame rajone – Vaižganto gatvėje. Kiekvieną dieną, eidamas Basanavičiaus prospektu į darbą ir iš darbo, mačiau vielomis aptvertus didžiulius rūsius (prie Katiliaus namo), kuriuose, masiškai sugrūsti, buvo kalinami lietuviai. Visose miesto gatvėse didesni privačių namų rūšiai taip pat buvo paversti kalėjimais. Maisto kaliniams perdavimo dienomis nutįsusios moterų ir senių eilės liudydavo, koks maždaug skaičius kalinių yra rūsyje. Naktimis vykdavo tardymai ir paslaptingas kažkur kalinių išgabenimas. Dienomis ir naktimis kaimuose šėlo MVD (Vidaus reikalų ministerijos) būriai ir daug kartų mačiau, kaip, būrio MVD ir istrebitelių apsupti, vielomis surištom rankom už pečių, vyrai gatve buvo varomi prie rūsių. Ne kartą MVD ar MGB (Valstybės saugumo ministerijos) pareigūno sadistiškas žvilgsnis aiškiai duodavo man suprasti, kad eidamas gatve per daug kreipiu dėmesio į rūsių pusę.

1945 m. vasario mėn. kažkokio MGB pareigūno, kuris mane sekė pro langą, įsakymu buvau sargybinio sulaikytas ir minimam pareigūnui pristatytas. Tik po ilgesnio pasiaiškinimo ir gretimame name gyvenusio seminarijos mokytojo Felikso Ivanausko (vėliau jis buvo išvežtas

į Uralus) patvirtinimo, kad aš būtinai šia gatve turiu vaikščioti į darbą, buvau išleistas.

Kurorto rajone neretai buvo evakuojami gyventojai iš butų, kuriuose apsistodavo siautėjimui skirti MVD daliniai. 1944–1945 m. žiemą ir mano bute apsistojo keletas aukštesniųjų MGB karininkų. Per tas savaites aš juos pažinau iš arčiau. Tai jie buvo tie, kurie vadovavo Klepočių ir Pieriškių apylinkių sodybų sudeginimui, niekuo nekaltų gyventojų sušaudymui, gyvų ir lavonų sudeginimui liepsnojančiose sodybose.

Visa tai ir daugybė panašių įvykių, kurių neįmanoma čia ir trumpai išvardyti, mane nepaprastai paveikė. Aš pradėjau plačiau dairytis aplinkui. Savo akimis mačiau, ko siekia pavergėjas.

Pirmosios bolševikinės okupacijos metu tarnavau kariuomenėje (nuo 1939 liepos 4 d. iki 1940 spalio 7 d.), o vėliau mokytojavau Leipalingio valsčiaus užkampyje, todėl ne tiek daug susidūriau akis į akį su komunizmu. Bet jau ir tuomet jį laikiau didžiule nelaime mūsų tėvynei ir išsilaisvinimo iš bolševikinės okupacijos dienomis vadovavau partizanų būriui Druskininkų apylinkėse ir miestelyje.

Dabar, kada tiesiogiai patyriau, ką okupantas vykdo miestuose ir kaimuose, pamačiau nekaltų lietuvių liejamą kraują ir kančias, kurias jiems suteikė okupantas ir mūsų tautos išgamos, tapau mirtinu priešu komunizmo ir visų tų, kurie, kad ir gavę puikią pamoką pirmos bolševikinės okupacijos metu, vėl perėjo į tautos išgamų eiles.

Okupantui ne taip jau gerai sekėsi, kaip jis skelbė susirinkimuose ir mitinguose. Masiniai suiminėjimai, priešo siautėjimas kaimuose ir gaivališkai kilęs lietuvių pasipriešinimas vergijai rodė, kad lietuvių tauta visomis jai įmanomomis priemonėmis priešinsis okupanto varoma į pražūtį.

Atsitiko taip, kad vieną rytą eidamas į seminariją pamačiau būrelį seminaristų, kurie kažką skaitė lapelyje, kuris buvo prilipintas ant aukštos lentinės tvoros prie pat šaligatvio, arti seminarijos pastato.

Eidamas šaligatviu sustojau ir taip pat perskaičiau minimą lapelį. Tai buvo rotatoriumi spausdintas atsišaukimas, kuriame buvo raginami lietuviai nenusiminti, nepasiduoti priespaudai ir kovoti prieš okupantą. Labiausiai man įstrigo parašyti žodžiai: „...tik į darbą greičiau, tik mylėkim karščiau, tik, vyrai, pajudinkim žemę...“. Apačioje buvo pasirašyta – *Lietuvos partizanai*.

Kaip tik tuo metu pastebėjau, kad už mūsų pečių, civiliniais drabužiais persirengęs, jau stovėjo MGB viršininko pavaduotojas Kerberis (žydas), jis, prasiskverbęs pro visus, lapelį nuplėšė. Išnaudodami akimirką mes paspaudėme į seminarijos patalpas.

Tą dieną gyvenau giliu įspūdžiu, kurį man atsišaukimo turinys padarė. Visa tai turėjo žymios reikšmės mano tolesniam apsisprendimui: aš nutariau nelikti pasyvus tam, kas tautoje dėjos.

MGB manęs vis dar nepersekiojo. Vokiečių okupacijos metais į politinį gyvenimą nesikišau, todėl MGB prikišti negalėjo. Kad pirmosios bolševikinės okupacijos nusikratymo dienomis buvau partizanas, esu baigęs karo mokyklos XV aspirantų laidą, MGB taip pat neturėjo žinių. Anketoje savo karo tarnybą pavaizdavau kaip tarnavimą pulkuose eiliniu. Tikrą tiesą seminarijos auklėtiniai žinojo, tačiau niekas to priešui neišdavė. Nesant kam kitam pavaduoti, man teko dabar seminarijoje dėstyti ir karinį rengimą, vėliau dar ir amatų mokykloje.

Susitikimai

Sena patarlė sako: „Kai nori mušti, tai ir lazda randi.“ Taip buvo ir man. Po kiek laiko radau galimybę susitikti su partizanų grupele, kuri veikė Ūdrijos apylinkėse. Įvyko pirmasis susitikimas už 8 km nuo Alytaus miesto pas X ūkininką. Į susitikimą su partizanais nuėjau su seminarijos mokytoju Antanu Kulikausku, kuriuo jau tuomet visiškai pasitikėjau. Už mus partizanams garantavo ūkininkas, pas kurį susitikimas įvyko. Į susitikimą atvyko penki partizanai, kurių vyresnysis buvo Šturmas (Vaclovas Petraška).

Partizanų veikimo tikslas buvo mums ir taip aiškus, bet apie pačią organizaciją ir veiksmus negalėjome teirautis, nes tai būtų tada buvę per daug. Per daug galvoti nebuvo kada ir mudu pasisakėme savo pagidavimą įstoti į partizanų gretas. Sutarėme, kad kitas susitikimas turi įvykti po kelių savaitių, t. y. 1945 m. balandžio mėn. 12 d. Iki tos datos turėjome sutvarkyti savo asmeninius reikalus ir būsimo susitikimo metu galutinai pasitraukti iš legalaus gyvenimo.

Vieną kartą nuvykau į Nemunaičio apylinkes. Ten susitikau su vienu savo giminaičiu – Jonu Belevičiumi, kuris tuo metu jau buvo partizanas. Jis buvo šeimos tėvas ir daug vyresnis už mane. Šis partizanas man papasakojo apie jų – Nemunaičio apylinkės partizanų būrį, kuris per paskutinius siautėjimus buvo patyręs žymių nuostolių ir išblaškytas. Skundėsi, kad būryje stinga intelektualinių pajėgų ir kt. Jo kalba buvo paprasta, bet labai prasminga. Ji atitiko Vinco Kudirkos žodžius:

*Mus iš tėviškės tremia, kalėjiman ima,
O jūs?., kažin, ar matot mūs pasišventimą...
Arba jūs numalšinkit sujudintą protą,
Užgesinkit iš naujo mūs širdį liepsnotą,
Arba, stoję į eilę, kaip tikri vadovai,
Švieskit mus ir neduokit gest pradėtai kovai!
Bet, mus sykį sukurstę, vienu nepameskit –
Žadėjote vadais būti, tai grįžkit ir veskit!*

Ir ar galėjo tokios mintys manęs nepaveikti... Juk tai buvo tikri tiesos žodžiai.

Kitą kartą išblaškyto Nemunaičio būrio partizanų dalį sutikau jau Vabalių miškuose. Jų buvo trylika. Apsiginklavę buvo gerai. Kalbėjausi su jais apie valandą laiko. Visų veiduose išskaičiau nepaprastą ryžtą – didžiulę tėvynės meilę. Jie man buvo tokie nuoširdūs ir artimi... Juk jie ir aš – dzūkai.

Galutinis apsisprendimas

Ankstesnę savo sprendimą šiek tiek pakeičiau: nutariau išeiti partizanauti ne į Suvalkiją, bet į mano širdžiai dar artimesnę Dzūkijos kraštą. 1945 m. balandžio mėn. 25 d. naktį Nemunaičio būrio vyrai turėjo manęs laukti miškelyje prie Kaniūkų tilto.

Grįžęs į seminariją, Kulikauskui paaiškinau, kad aš apsisprendžiau partizanauti Dzūkijoje. Prie mano apsisprendimo prisidėjo ir jis. Abu ėmėme ruoštis. „Pliki“ įstoti į partizanų eiles nenorėjome. Nutarėme patys apsirūpinti ginklais ir šaudmenimis. Į talką pasikvietėme patikimą vyrą – Alytaus pradinės mokyklos mokytoją Albertą Perminą. Vienas seminaristas dovanojo man tris šautuvus, kuriuos su juo parsigabenau į miestą. Sužinojau, kad netolimame kaime yra paslėptas kulkosvaidis, šaudmenų ir radijo siųstuvas. Vieną šeštadienio vakarą jau keturiese nužygiavome ir naktį su visa brangia „našta“ pro miesto pirtį, Kar. Juozapavičiaus tiltą pasiekėme mano butą, kuriame viską ir paslėpėme. Tai ir buvo mano pirmasis nakties „žygis“.

Albertui Perminui ir minimam seminaristui norint nenorint reikėjo paaiškinti, kuriam tikslui mums reikalingi ginklai. Perminas taip pat panoro įstoti į partizanų eiles. Jo tėvas buvo darbininkas, vokiečiai jį nušovė. Drauge su tėvu ir Albertas vokiečių buvo išvestas sušaudyti, bet tiesiog stebuklu – anksčiau krisdamas po tėvo lavonu, negu kad galėjo jį perverti kulka – išliko gyvas. Perminas buvo idealistas ir mes su juo noru sutikome. Minimas seminaristas turėjo baidare mus ir ginklus perkelti per Nemuną balandžio mėn. 25-osios naktį.

Atsitiko taip, kad pertraukos metu vienas žemesniųjų kursų seminaristas, kažkur sugavęs leisgyvį gaidį, patupdė jį ant Lenino biusto „raudonajame kampelyje“. Gaidys Lenino plikę apdergė. Kitą dieną apie tai jau žinojo MGB organai. Mane, Kulikauską ir seminarijos inspektorių Šarkienę pašaukė tardymui. Pareikalavo smulkios autobiografijos, kurią parašęs nunešiau. Prisikabino, kad ne viską smulkiai aprašiau ir pan. Dėl visų šių priežasčių nekantriai laukiau balandžio 25-osios.

Pasitraukimas iš legalaus gyvenimo

Iš legalaus gyvenimo norėjome pasitraukti taip, kad MGB organai kuo ilgiau nesužinotų.

Partija iš anksto įsakė seminarijos direktoriui tinkamai pasiruošti „Gegužės pirmosios“ šventei. J. Mičiulis sušaukė pedagogų tarybos posėdį, tačiau nė vienas nenorėjo imtis nemalonių „šventei“ pasiruošti organizatoriaus pareigų. Tuomet Kulikauskas ir aš sutikome be išimties visą atsakomybę dėl pasiruošimo „šventei“ pasiimti sau. Pedagogai labai nustebė, kad mudu tokiam „kilniam“ darbui pasišovėme. Čia ir buvo „pakastas šuo“. Mudu ta pačia proga pareiškėme, kad būtinai turime išvykti keliom dienom Kaunan – parsivežti iš ten grimo ir iš teatro drabužių artistams. Aš dar pridūriau, kad ta pačia proga parvešiu sporto įrankius seminarijai ir pan. Taigi mūsų išvykimas negalėjo sukelti įtarimo. Vienas iš patikimiausių mano bendradarbių, mums tariamai negrįžtant iš Kauno, turėjo paskleisti gandą, kad mus kelionės metu ištikusi nelaimė ir t. t. Perminas turėjo dingti be žinios.

Pagaliau atėjo lauktoji balandžio mėn. 25 d. Aš ir Kulikauskas dvi-račiais atvažiavome į seminariją, kad visi pedagogai ir seminarijos auklėtiniai matytų mus išvažiuojant Kaunan. Taip ir buvo.

Užėjau dar į savo auklėjamą klasę... Vien tik mokytojas gali suprasti, kiek daug tada išgyvenau... Juk aš turėjau palikti savo mėgstamiausią darbą, palikti tuos, kuriais rūpinausi, auklėjau, palikti kolegas, kurie buvo tikri lietuviai. Turėjau palikti savo profesiją, kuri, tikėjausi, bus mano iki mirties, ir dar daug ką brangaus...

Pagaliau visi, pamoję laimingo kelio, mus išlydėjo iš seminarijos. Mes sėdome ant dviračių ir pasileidome gatve. Dar ilgokai kažkas spaudė gerklę ir, reikia prisipažinti, akys sudrėko... Bet nebuvo kada ilgiau jausmams reikštis. Važiavome gatvėmis taip, kad kuo daugiau pažįstamų mus matytų išvažiuojant.

Kelionė nebuvo ilga, nes tuoj už miesto pasukome sanatorijos link – panemunėn. Krūmuose paslėpėm dviračius ir patys saugojomės

bet kieno akių. Taip sulaukėme tamsos. Pagal susitarimą mus aplankė tik du asmenys. Vienas paėmė dviračius, antrasis palydėjo pro Kar. Juozapavičiaus tiltą panemune, ikiėjome pasiimti ginklų prie mano buto.

Nuo šios valandos prasidėjo tikras partizano kelias.

Tuo metu Alytuje gyvenau su savo broliu, kurį globojau ir leidau Alytaus amatų mokyklon. Jis apie mano ruošimąsi išeiti partizanauti nieko nežinojo, nes jam apie tai nei puse žodžio neprasitariau. Tai dariau vadovaudamasis dviem sumetimais: pirma, kad prie jo negalėtų taip kabintis MGB, antra, kad jam nebūtų skaudu su manimi persiskirti. Norėjau, kad tariamo mano negrįžimo iš Kauno priežastis ilgesnį laiką jam būtų neaiški. Aš net tyčia prasitariau, kad iš Kauno galiu ir ilgiau negrįžti.

Iš Alytaus per Nemuną persikėlimo vakarą turėjau tylutėliai prišliaužti prie savo gyvenamo buto ir iš kiemo pasiimti paslėptuosius ginklus bei šaudmenis. Tai atlikti padėjo vienas asmuo. Paskutinį kartą atsargiai pažvelgiau į elektra apšviestą darbo kambarį. Brolis, prisilenkęs prie knygos, tyliai skaitė – ruošė pamokas. Tuo kartu pajutau, kad šviesa pradėjo mirgėti, spausti gerklę, ir aš atsitolinau... Mylimą brolių mačiau paskutinį kartą... Šiandien jis Sibire pusgyvis... UŽ KĄ?..

Prie Nemuno manęs laukė nekantraudamas Kulikauskas. Jam daviau vokišką karabiną ir puolamąją granatą. Antram asmeniui liepiau irtis Kaniūkų tilto link. Patys slinkome krūmais. Dabar su mumis buvo dar vienas asmuo. Ne taip viskas vyko, kaip buvau numatęs. Pagaliau netoli tilto sustojome. Kelis kartus pamėgdžiojau vieno paukščio balsą. Nuo kranto atsiliepė. Tai buvo Perminas, kuris čia turėjo laukti. Su viskuo skubiai kėlėmės per Nemuną. Nors baidare persikelti buvo lengviau negu luotu, tačiau nemažai sugaišome. Persikėlėme laimिंगai. Padėkojome mus perkėlusiams ir kuo skubiausiai traukėme tolyn. Krovinys buvo sunkus ir susitikimui skirtą vietą pasiekėme permirkę prakaitu.

Būryje

Krūmuose pastebėjome nemažą laužą, apie kurį buvo susėdę apie 15 vyrų. Paaiškėjo, kad mes vos nepavėlavome. Vyrų jau seniai laukė ir jiems net buvo kilęs įtarimas dėl mūsų neprisistatymo laiku. Tik mano vienam giminaičiui (Jonui Belevičiui) garantavus už mus, vyrai ryžosi laukti ir po vidurnakčio.

Tiek mūs, tiek laukusiųjų veidai pralinksėjo. Mes džiaugėmės, kad jie palaukė, nes priešingu atveju mūsų padėtis būtų gana keblė. Jie buvo patenkinti dėl to, kad žygis nebuvo veltui.

Pailsėti nebuvo kada ir visi patraukėme Einorų miško link. Bemaž visą laiką slinkome vorele krūmais ir mišku. Viskas man, lygiai taip pat ir mano draugams, buvo nauja ir neįprasta. Jie slinko tyliai, bet greit – mes neatsilikome, tačiau nuolatos užsikabindavome už šakų ar šaknų ir sukeldavome nepageidaujamą triukšmą. Nors mums pastabos niekas nedavė, bet stengėmės būti atsargūs. Auštant pasiekėme Einorų miško pakraštį. Sustojome poilsui-postoviui. Mūsų atgabenuosius ginklus partizanai tuojau pat ėmė pervalyti. Mačiau dar, kad daugiausia dėmesio buvo nukreipta į atneštąjį kulkosvaidį, kurį tuojau pat smulkiai išardė ir vienas skyrius pradėjo kruopščiai valyti. Mes dar stengėmės laikytis „vyriskai“, bet akys lipė lipo. Būrininkas, žiūrėdamas į mus, nusišypsojo ir patarė ramiausiai pailsėti. Šį kartą lovos kloti nereikėjo. Išvirkome, kur sėdėjome. Iš tikrųjų mes tuomet turėjome atrodyti labai juokingai...

Pareigos

Kai mus pabudino, saulutė jau buvo aukštai pakilusi. Valgėme pirmuosius partizaniškus pusryčius. Po to įvyko visuotinis būrio pasitarimas. Pirmasis kalbėjo būrio vado pareigas einąs partizanas Klevas (Juozas Kazlauskas, Dobrovolės k., Alovės vlsč.). Jis buvo baigęs gimnaziją ir mokėsi po to Klaipėdoje – jūrininkų mokykloje. Šio būrio vadas

Liepa (Jonas Stačiokas, berods, menininkas – studentas) buvo neseniai žuvęs prie Nemunaičio bažnytkaimio tuo metu, kai norėjo keltis su ginklais per Nemuną. Tuos ginklus jis gabenė nuo Mirosłavo apylinkių savo būriui apginkluoti. Tuo metu buvo sunkiai į ranką sužeistas ir vienas to būrio partizanas Lengvenis, kuris gydėsi Mirosłavo apylinkėse.

Šio pasitarimo metu vyrai mane išsirinko būrio vadu. Apie mūsų įstojimą į Nemunaičio apylinkės partizanų būrį tuojau sužinojo dauguma būrio vyrų, kurie didžiulio siautėjimo metu buvo išblaškyti. Mūsų būrys vėl ėmė staigiai augti. 1945 m. gegužės mėn. 1 d. sudariau tris pilnus būrius ir ėmiau vadovauti kuopai. Sudariau kuopos štabą, į kurį įėjo: Daktaras (Kulikauskas), Jūrininkas (Perminas) ir Klevas. Mano pasirinktas slapyvardis buvo Vanagas.

Judėdavome visa kuopa. Vyrų skaičius vidutiniškai viršydavo septynias dešimtis. Sargybas išstatydavome labai stiprias. Visi kovotojai ir pareigūnai savo pareigas atlikdavo labai uoliai. Pamažu įvedžiau griežtą drausmę. Mums sekėsi ir visų nuotaika buvo labai gera. Į partizanų gretas vis stėjo nauji asmenys. Priiminėjome tik kai kuriuos.

Buvo nepatenkinamas paslapties išlaikymas. Vedusiųjų žmonos, namiškiei bemaž visuomet žinodavo mūsų stovyklavimo vietas. Su šia negerove buvo labai sunku kovoti. Bet nelaimių nepatyrėme.

Partizaniniam šios kuopos judėjimui vadovauti buvo gana sunku. Apylinkės man buvo nepažįstamos. Stigo žemėlapių. Kovotojai tolimesnių apylinkių taip pat gerai nepažinojo. Tuo metu ryšių su jokiais partizanų daliniais neturėjome.

Iš pradžių maistu apsirūpinimo klausimas nebuvo opus. Naktimis apsistodavome pas du tris ūkininkus kaime. Valgydavome pas ūkininkus skyriais. Gavę maisto pietums ir dar kaime papusryčiavę, švintant įžygiuodavome miškan. Mišku dar gerokai paėjėdavome ir apsistodavome numatytoje vietoje. Dieną vyrai ilsėdavosi, valydavo ginklus. Pavakare padarydavome keletą manevrinės rikiuotės pratimėlių. Pasikeisdami suruošdavome su kovotojais pašnekesius. Kiekvienas skyrius iš eilės 24 val. būdavo visiškos parengties padėtyje.

Ivykis Balkasodžio kaime

Gavau žinią, kad partizanas Lengvenis (kilęs iš Einorų k.) gerokai sustiprėjęs ir, nors rankos dar nevaldo, nori grįžti į būrį. Buvo nustatytas susitikimas Balkasodžio kaime – ten turėjau Lengvenį perimti savo globon. Sutartą naktį su vyrais patraukėme Nemunaičio bažnytkaimio link. Apsistojome pas du ūkininkus. Švintant su savimi pasiėmiau kelis vyrus ir persikėliau per Nemuną. Paskirtą susitikimo vietą atpažinome. Mūsų jau laukė. Užėjome dar pas kelis Balkasodžio kaimo ūkininkus. Patyrėme, kad kaime yra ginkluotų šnipų, kurie labai pakenkę gyventojams. Ryšium su tuo padariau smulkia apklausą. Duomenis pasižymėjau. Po kelių valandų vėl persikėlėme per Nemuną jau su Lengveniu. Visi vyrai jau buvo sukilę ir mūsų laukė. Po vidudienio pasiėmiau su savimi apie 15 vyrų ir vėl persikėliau per Nemuną. Tada šiai grupei smulkiai išaiškinau uždavinį ir po to nuo pamiškės apstojome Balkasodžio kaimą. Trimis grupelėmis pasidaliję, įėjome į kaimą, kad surastume reikiamus asmenis, kurie turėjo būti suimti ir jų nusikaltimai išaiškinti. Buvome išsidėstę apie 0,5 km plote. Vieną kulkosvaidininką palikau ant kalno, kad sektų apylinkę ir galėtų užkirsti kelią, jei nusi Kaltėliai mėgintų pasprukti.

Aš su dviem vyrais paėjau greičiau, kad maždaug vienu laiku įeityme į vieną iš sodybų, kurioje galėjo būti įtariamasis. Įėjau į trobą. Šeima valgė. Suminėjau man reikiamą pavardę ir paklausiau, ar čia minimas ūkininkas gyvena. Prie stalo sėdėjęs vyras man atsakė, kad ta pavardė esąs jo gretimas kaimynas. Atsisveikinau ir išėjome antro ūkininko sodybos link. Jau buvome nutolę apie 100 m, kai staiga pasigirdo trys ilgos kulkosvaidžio serijos. Šaudė mūsų kulkosvaidininkas. Pamačiau, kad asmuo, pas kurį mes tik ką buvome užėję, bėga miško link. Maždaug tuo pačiu metu pasigirdo granatos sprogdymas tame ūkyje, į kurį buvo nuėjusi antra partizanų grupelė ieškoti kito įtariamojo asmens. Užlipome ant kalno prie kulkosvaidininko, nes pranešė, kad bėgusis yra pašautas ir pirmasis numeris jį prisivijo. Aš nuėjau į ūkį, kuriame sprogo granata, ir liečiau suimtąjį pristatyti. Pasirodė, kad

tuo metu, kai pirmoji partizanų grupelė įėjo į įtariamą trobą, nusi-kaltėlis sėdėjo už stalo ir turėjo puolamąją granatą (rusišką). Kadangi jis nesakė savo pavardės, partizanai pasisakė, kas esą, ir liepė parodyti dokumentus. Tuomet įtariamasis staiga metė granatą tarp stovėjusių septynių partizanų. Granata sprogo prie pat partizano Zigmo. Jis buvo sunkiai sužeistas į abi kojas. Dar keturi partizanai buvo sužeisti lengvai. Iš jų Klevas buvo sužeistas į kojos roputę, Avižinis į ranką, Būrininkas į pilvą. Pastarasis išliko gyvas tik dėl to, kad granatos skeveldra atsimušė į diržo sagutę, ją perkirto ir negalėjo giliau įsmigti.

Nusikaltėlis, metęs granatą, griuvo ant lovos ir liko nesusžeistas, ta-čiau tuoj pat nesusžeistų partizanų buvo nukautas. Nusikaltėlio šeima taip pat liko visiškai sveika. Jo žmona mums atnešė jo šautuvą ir šovi-nius, kuriuos vyrai pasiėmė su savimi.

Antras nusikaltėlis, matydamas, kad bus sučiuptas, metė pistoletą. Jis buvo rastas ir drauge su nusikaltėliu pristatytas įvykio vieton. Parti-zanų karo lauko teismas jį nubaudė mirties bausme, kuri vietoje buvo įvykdyta.

Pasiėmę sužeistuosius, persikėlėme per Nemuną. Partizanas Zigmas buvo visiškai silpnas. Jis prašė leisti jam nusišauti arba kad jį nušau-tume, tačiau iš jo atėmiau pistoletą ir taip neleidau jam įvykdyti šio sumanymo. Tenka pažymėti, kad partizanas Zigmas buvo labai drąsus kovotojas ir nebijojo jokio pavojaus.

Jau temo. Paguldę Zigmą ir Klevą į pastotę, stiprios apsaugos ly-dimi, patraukėme į Nemunaičio bažnytkaimį, nes ten gyveno daktarė. Išstatėme stiprias sargybas, o daktarei įsakiau sužeistiesiems suteikti pagalbą. Paaiškėjo, kad partizano Zigmo kojos buvo sunkiai sužeistos. Vienoje kojoje buvo apie trisdešimt žaizdų. Daktarė pasakė, kad tą koją būtinai reikės nupjauti.

Bažnytkaimyje užtrukome iki vidurnakčio. Reikėjo kuo toliau nu-žygiuoti, nes tikėjomės priešo puolimo. Traukėme labai skubiai – be-maž be poilsio. Visi labai išvargome. Ligoniai prašant, tik kelioms minutėms stabtelėjus, vyrai krisdavo žemėn ir užmigdavo. Turėjome

nuolatos persiskaičiuoti, kad kurio nors nepaliktume miegančio pake-
lėje. Tik gerokai prašvitus pasiekėme postoviui numatytą vietovę.

Priešas dar įvykio dienos pavakare puolė Balkasodžio kaimą, tačiau į
pamiškę nesiryžo slinkti – pasitenkino vien smarkiai ją apšaudydamas.

Su ligoniu judėti buvo labai sunku, nes su savimi visuomet reikė-
davo turėti pastotes. Zigmo sveikata blogėjo diena iš dienos. Po ilgų
pastangų buvo rasta galimybė sužeistąjį paguldyti Kauno ligoninėje.
Sutartą dieną viena moteris su mediku išvežė ligonį. Bet pakeliui įvyko
nelaimė. Keliaujantieji kažkieno buvo išduoti ir suimti. Zigmas atsi-
dūrė Alytaus miesto ligoninėje. Ten jam gyti buvo nepaprastai sunkios
sąlygos. Jis baisiai kentėjo per priešo tardymus, tačiau nieko neišdavė.
Tolesnis Zigmo likimas man yra nežinomas.

Pirmasis susitikimas su kaimyniniais partizanų daliniais

Nuolatinis judėjimas nedideliais atstumais, esant tokiam vyrų skai-
čiui, lengvai galėjo atkreipti priešo dėmesį. Pasitariau su štabo parei-
gūnais – nutarėme persikelti į Varčios mišką. Daugumą vyrų palei-
dau dviejų dienų atostogoms, kad apsirūpintų baltinių atsarga ir taip
greit vėl nesiprašytų atostogų. Mat nemaža dalis šių partizanų buvo
vedę – jie buvo vieninteliai, kurie galėjo rūpintis paliktomis šeimomis
ir ūkiu. Todėl šie vyrai neišvengiamai turėdavo dažnai pareiti į namus.
Kai kurių vyrų tiesiog negalima būdavo toliau nuvesti nuo namų. Kiti
partizanai anuos net pajuokdavo sakydami: „Nei žingsnio toliau kaip
Damino palaukė.“

Apie dešimt vyrų teko palikti prie jų namų. Su visais kitais persikė-
liau į Varčios mišką. Keli vyrai šį mišką šiek tiek pažinojo. Geras Varčios
miško žinovas buvo tik vienas partizanas – štabo pareigūnas Klevas.

Įžygiavome į Varčią naktį, apsistojome gerokai į šiaurę nuo vieš-
kelio, kuris eina maždaug per vidurį miško. Tik prašvitus pasiėmiau
su savimi Klevą ir dar kelis kovotojus ir išėjome surasti tinkamą vietą
stovyklai įrengti.

Buvome jau gerokai paklaidžioję, kai netikėtai prieš mus pasirodė apie šešis ginkluotus vyrus, kurie tą pačią sekundę krito žemėn, užsitašė ginklus ir vienas iš jų sušuko: „Kas eina?“ Mes taip pat suvirtome ir užsitašėme ginklus. Tuomet aš atsakiau: „Mes esame partizanai. Kas jūs?!“ Iš antros pusės atsakė: „Mes taip pat partizanai!“ Ugnies nei vieni, nei kiti neatidengėme, tačiau šūkavimas dar ilgai tęsėsi. Vieni ir antri reikalavome visokiausių, tuo laiku atėjusių į galvą, faktų tapatybei įrodyti. Bet nurodytieji faktai nei vieniems, nei kitiems nieko nereiškė, nes mums ar jiems buvo nežinomi. Tačiau aiškėjo, kad reikalą turime ne su priešu. Todėl pagaliau sutarėme, kad iš abiejų pusių po vyresnįjį ir vieną kovotoją be ginklų išeitų į priekį tarp mūsų išsidėstymo pasikalbėti.

Iš ten du pakilo ir artėjo į vidurį. Mes su Klevu padarėme tą patį. Susitikome ir pasisveikinome. Aš prisistačiau kaip Nemunaičio apylinkių partizanų kuopos vadas, slapyvardžiu Vanagas, ir kad mano tikroji pavardė yra Ramanauskas. Antrosios pusės vyresnysis prisistatė kaip Daugų apylinkės partizanų būrio vadas, slapyvardžiu Žaibas, ir kad jo tikroji pavardė esanti Voveris.

Būrio vadas Žaibas iš pirmojo karto man paliko gilų įspūdį. Iš tikrųjų ir vėliau, kada man tekdavo su kuo nors išsikalbėti apie šį brangųjį tautos sūnų, visi pabrėždavo, kad jiems Žaibas taip pat jau pirmojo susitikimo metu padarydavo ne mažesnę įspūdį.

Netrukus vienoje vietoje kalbėjomės jau visa grupelė. Išsikalbėjome plačiau. Ta pačia proga Žaibas padėjo mums surasti tinkamesnę vietą stovyklavimui.

Tarp kitko Žaibas pasakė, kad jis su būrio vyrais stovyklauja netoliese. Paaiškėjo, kad mūsų vaikščiojimą po mišką nugirdo jų stovyklos sargybinis. Apie tai buvo pranešta Žaibui. Tuomet jis pasiėmė kelis kovotojus ir išėjo iš stovyklos patikrinti padėties. Taip mes ir susitikome.

Žaibas pakvietė mus bent trumpam laikui užėti į jų stovyklą. Ši jo pasiūlymą priėmiau. Užsukome. Vyrai buvo pasistatę palapines, apdengtas eglėšakėmis. Dauguma stovyklos įgulos miegojo. Žaibas tuoj

pat įsakė pakelti būrio virėją partizaną Guobą (Vaclovą Petrauską, kilusį iš Melnytėlės k., Daugų vlsč.), kuris nepaprastai greit paruošė skanius partizaniškus pusryčius ir mus jais pavaišino.

Mano dėmesį atkreipė prie laužo gulėjęs žmogus, kuriam buvo surištos rankos ir kojos. Atrodė, kad juo visiškai niekas nesidomi ir nesaugo ir kad jis, jeigu tik jam pavyktų kaip nors palaisvinti virvę, turėtų puikiausią galimybę pabėgti. Matėsi, kad belaisvis šią padėtį aiškiai jaučia, bet tik nesiryžta ar nemano šia galimybe pasinaudoti.

Papusrėčiavome. Žaibas nuėjo į savo palapinę atsinešti žemėlapių. Pasinaudodamas proga paprašiau būrio virėją man paaiškinti, kodėl tas žmogus surištas ir kodėl jo niekas nesaugo. Guoba man paaiškino, kad belaisvis į stovyklą atvestas nakčia iš žygio grįžusių kovotojų, kad jis yra nusikaltęs ir dieną jam būsias karo lauko teismas. Daugiau jis nieko nežinąs. Šypsodamasis pro ūsus dar pridūrė: „Belaisvis nepabėgs, nes yra budriai sekamas.“ Guoba ranka mostelėjo į vieną netoliese esančią palapinę. Aš išžiūrėjau ir įsitikinau, kad ten, pasirėmęs alkūnėmis smakrą, gulėjo ginkluotas partizanas, kurio žvilgsnis nenukrypavo į šalį nuo suimtojo. Kodėl belaisvis paslapčia ir budriai buvo sekamas, tuo pačiu metu jam nė mažiausiai to neparodant, man paaiškėjo tik po kelių dienų. Žaibas tai darė ne be pagrindo.

Grįžo Žaibas su žemėlapiu. Sutarėme vieni ir antri kurį laiką pagyventi Varčios miške. Pasiskirstėme veikimo ir judėjimo rajonus. Žaibą pakviečiau aplankyti mūsų stovyklą. Po to sugrįžau pas savo vyrus.

Gyvenimas Varčios miške

Tik vakarop persikėlėme į vietą, kurioje turėjo būti įkurta stovykla. Išsidėstėme skyriais. Buvo nurodytos vietos, kuriose turėjo būti pastatytos palapinės. Visą kitą dieną vyko įsikūrimo darbai. Susitvarkėme. Buvo išstatyti trys nuolatiniai sargybos postai. Kas 24 val. pasikeisdamas budėjo parengties skyrius.

Dabar reikėjo išspręsti kuopos maitinimo klausimą. Prie štabo sudariau ūkio skyrių, kurio viršininku paskyriau Jūrininką. Šis skyrius buvo laisvas nuo visų kitų pareigų. Ūkio skyrius įsigijo pastotę, su kuria maždaug kas naktį važinėdavo gauti maisto. Surinktas maistas būdavo išdalijamas skyriams ir nurodoma, kuriam laikui turi jo pakakti.

Vieną pavakarę ūkio skyrius jau ruošėsi vykti maisto. Dar tarėsi, kuria kryptimi vykti. Tarp besitariančiųjų buvau aš ir Daktaras. Prie mudviejų stovėjo Jūrininkas.

Staiga čia pat pasigirdo pistoleto šūvis ir Jūrininkas sukniubo. Iššovė Daktaras. Jis dar nebuvo pripratęs vartoti pistoleto „Parabellum“ ir neužleidęs atsargos kalbėdamas jį krapštinėjo. Netikėtai paleido šūvį. Kulka pralėkė pro pat mano drabužius ir kliudė greta manęs stovėjusį Jūrininką. Jis buvo sužeistas į abi kojas žemiau kelių. Kulka, perėjusi per vienos kojos raumenis, įsmigo į antrą, atsimušė į kaulą, deformavosi ir liko negiliai po oda. Pramušamoji kulkos jėga buvo tokia maža galbūt dėl to, kad šovinėlyje buvo padrėkęs parakas.

Tuo metu mūsų kuopoje buvo sanitarė. Ji sužeistajam suteikė pirmąją pagalbą. Bet reikėjo išimti kulka. Aš su keliais vyrais nuvykau į kaimą ir kitą rytą išsiunčiau ūkininką parvežti daktaro. Daktaras atvyko. Sutartoje miško vietovėje įvyko susitikimas. Kulka buvo labai lengvai išimta, nors Jūrininkas dar ilgokai ir po to turėjo gulėti.

Varčioje gyventi buvo labai gera. Šiuo gražiausiuoju metų laikotarpiu miškas atrodė kaip pasakoje. Žydėjo ievos. Jų buvo prie pat mūsų stovyklos palapinių. Iki vidurnakčio liepsnodavo apie šešis laužus. Partizanų skyriai buvo tarsi atskiros šeimynėlės. Skyrių vyrams lankyti vieni kitus be svarbesnio reikalo buvo draudžiama. Tai buvo daroma dėl to, kad didesniai skaičiai vyrų susirinkus į vieną vietą neišvengiamai kildavo garsesnės kalbos ir juokas, o tai jau buvo nepageidautinas dalykas. Vyrai, kuriems naktį netekdavo dalyvauti žygyje, vakarais ilgai sėdėdavo aplink laužus, pasakodavo įvairiausius savo atsiminimus ir išgyvenimus. Visa tai vykdavo tyliai – paslaptinai. Naktimis mėgdavau stovyklą stebėti iš toliau. Vaizdas, kuris atrodė ir pasaka, ir tikrovė,

buvo nepaprastas. Tokių valandų metu pasinerdavau mintyse, kurių čia neįmanoma kad ir trumpai nusakyti. Viską, ką tuomet išgyvenau, pasiileiku savyje, nes tai yra mano brangiausi atsiminimai.

Tuo metu, kai stovyklavome Varčioje, iš Vokietijos buvo masiškai varomi gyvuliai į Rusijos gilumą. Senojo geležinkelio pylimu Alovė–Varėna taip pat nuolatos buvo varomos karvės ir avys. Mes sumanėme pasinaudoti proga ir apsirūpinti didesne mėsos atsarga, nes maistu apsirūpinimo klausimas diena iš dienos darėsi opesnis. Artimose vietose maistą jau aprankiojome, o tolimesnes buvo sunku pasiekti. Dabar Varčios miške, be mūsų kuopos ir Žaibo būrio, stovyklavo ir kitas Daugų apylinkės partizanų būrys, vadovaujamas Vėžio (Barausko, buvusio Alovės miestelyje tarnautoju). Stovyklavo ir Varčios apylinkės partizanų dalinėlis, vadovaujamas Komendanto. Taigi po kiek laiko Varčios miškas slėpė jau apie 120 laisvės kovotojų partizanų.

Po kelių sėkmingų žygių labai gerų galvijų buvo jau visose stovyklose. Juos paimti nebuvo sunku, nes ginkluota apsauga buvo menka ir partizanai ją išvaikydavo.

Mūsų stovykloje buvo kvalifikuotas mėsininkas. Jis visoms stovykloms pjaudavo galvijus. Bet diena iš dienos darėsi vis šiltesnis oras, todėl daug galvijų papjauti nebuvo galima – mėsa greit sugesdavo. Reikėjo karves laikyti gyvas – jas ganyti. Buvo paskirti partizanai „piemenimis“ arba ganyti tekdavo už bausmę. Vėliau karvėms buvo užtvirti gardai, kuriuose jos buvo šeriamos žole. Žolė buvo vežama iš pamiškėje gyvenusių komunistų ūkių – jie jau buvo pabėgę gyventi į miestus. Stovyklose buvo po arklių ir vežimą, kurie buvo reikalingi važinėti maisto ir žolei gabenti.

Stovykloje dar buvo trys jojamieji arkliai ir jų pabalnojimo komplektai. Vienas arklys buvo atimtas iš ruso, antras iš istrebitelio, trečią padovanojo vienas ūkininkas. Šis žmogus dvi dienas miške ieškojo mūsų stovyklos ir ją suradęs kumelę padovanojo. Aš jos jau nebenorėjau priimti, nes mums gyvulių ir taip buvo per daug, tačiau ūkininkas

aiškino, kad jo kumelę vis vien paims komunistai ir todėl jis ją būtinai norįs atiduoti Lietuvos partizanams.

Su kaimyninių dalinių stovyklaujančiais vyrais susibičiuliavome. Vakara ir kitomis laisvesnėmis valandomis vieni kitus aplankydavome. Kiekvieną dieną pasikeisdavome žvalgybos žiniomis. Pamiškių išžvalgymas buvo atliekamas paprastai iki pusryčių. Jeigu iki to laiko prieš nepastebėdavom, stovyklose jausdavomės saugiai. Tenka pažymėti, kad retkarčiais priešas, ne mažesnėmis kaip 70-100 karių grupėmis, pasirodydavo kaimuose, kurie buvo arčiau pamiškės, tačiau prie pat miško niekuomet neprisiartindavo.

Partizanų avalynei taisyti turėjome vieną batsiuvį. Tai buvo kaip tik tas pats asmuo, kurį aš mačiau surištą Žaibo stovykloje. Karo lauko teismo metu paaiškėjo, kad minimas asmuo nėra jau taip labai nusikaltęs ir kad jis norįs savo prasižengimą atpirkti – pasilikti pas partizanus ir taisyti jiems avalynę. Žaibas, norėdamas suimtąjį išbandyti, liepė jį sekti tik paslapčia. Žaibas galvojo, kad jeigu suimtas yra sunkiai nusikaltęs, tai bandys bėgti – tuo save tik daugiau iššifruodamas.

Partizanams apsirūpinti avalyne buvo labai sunku. Pirkti jos visiškai nebuvo, o nešiojamoji buvo sena ir bemaž po kiekvieno žygio reikėdavo ją taisyti. Čia kaip tik buvo gera proga – pasinaudoti batsiuvio pasisiūlymu pasitarnauti. Batsiuvys parašė laišką savo namiškiams. Vyrai su tuo laišku nuėjo į jo namus ir atgabeno miškan visus batsiuvystei reikalingus įrankius.

Batsiuvys turėjo darbo per akis. Dirbo labai stropiai ir gerai. Visi vyrai tuo buvo patenkinti, o batsiuvys įgijo visišką pasitikėjimą.

Vėžio būrio stovykloje jau atsirado ir armonika. Ji buvo partizano Kudirkos nuosavybė. Buvo ruošiami net linksmavakariai. Visa tai buvo jau ne į naudą. Paaiškėjo, kad Meškučių kaimo piemenys savo gyvulius gindavo arčiau Daugų būrio stovyklos, nes čia, pasak jų, linksmiau besiklausant armonikos. Buvo keli atsitikimai ir tokie, kad dėl kai kurių miške stovyklavusių kovotojų neatsargumo, grįžtant iš nakties žygio, buvo pamiškėje pašaudyta – „pabandyta ginklai“. Bemaž kas antra

diena tai vienoje, tai kitoje stovykloje pasigirsdavo šūvis, paleistas kurio nors iš partizanų per neatsargumą. Štai vieną kartą Nedzingės apylinkėje, vietos gyventojams padedant, buvo sučiupti trys asmenys, kurie, prisidengdami partizanų vardu, plėšikavo ir terorizavo gyventojus. Jie buvo atgabenti prie mūsų stovyklos vieno sargybos posto ir laukdami dieną įvyksiančio karo lauko teismo gulėjo surišti. Tuo metu poste buvo partizanas Šoferis. Jis vaikščiojo ant pečių užsikabinęs užtaisytą rusišką šautuvą. Lįsdamas pro tankias eglių šakas užkabino nuleidžiamąją šakelę ir iššovė. Šoferis pamanė, kad čia tikriausiai šovė priešas ar suimtas. Palikęs suimtuosius, jis nupūškė į stovyklą. Pakeliui, sutikęs jau bėgantį parengties skyrių posto link, skyriaus vadui partizanui Jockui pranešė apie padėtį. Buvo apsupta posto vietovė, bet nieko įtartino nepastebėta. Partizanas Jockus greit susiorientavo ir patikrino sargybinio šautuvą. Paslaptis paaiškėjo. Šoferis nusipelnė du kartus be eilės į tarnybą ir, buvo kalbama, plius Jockaus antausį. Po kiek laiko Šoferis, kaip neturintis orientacijos ir apsileidęs, buvo pašalintas iš partizanų gretų.

Vienijimasis su Nedzingės apylinkės partizanų daliniu

Vieną dieną buvo gautas pranešimas, kad viename kaime arti Nedzingės bažnytkaimio yra mūsų kuopos adresu pristatyta iš X vietos dovanų. Nusiunčiau kelis vyrus tuo įsitikinti. Jie pargabeno didžiulį ryšulį, kuriame radome nemažą kiekį baltinių ir kt. Kitą kartą tuo pačiu keliu buvo gautas vokiškas karabinas. Jį mums persiuntė vienas milicininkas iš Alytaus miesto.

Patyriau, kad prie Nedzingės bažnytkaimio esančiame Nedzingės miške laikosi partizanų dalinys, kuris pageidauja su mumis susitikti. Buvo numatyta susitikimo data ir vieta prie Nedzingės kapų. Aš su Klevu numatytą susitikimui naktį išjojome Nedzingės link. Prie kapų mūsų jau laukė. Dalinio vyresnioju prisistatė partizanas Gegutis – Vincas Ivanauskas iš Masališkių k. ir partizanas Paukštis. Jie mums paaiškino, kad dar su jokiais partizanais ryšio neturi ir sutinka pereiti mano

priklausomybėn. Tam pritarė ir apie 12 kovotojų, kurie susitikime dalyvavo. Jie prašėsi paliekami veikti Nedzingės apylinkėje. Aš su tuo labai norėjau sutikti, nes norėjau sudaryti stiprų dalinį, juos prijungdamas prie savo kuopos. Tenka pažymėti, kad dar tuo metu mano kovos taktika nebuvo tikrai partizaniška. Tuomet mes apskritai neišsivaizdavome, kad priešas mus galėtų labai sumušti. Šį kartą buvo numatyta data, kurią turėjo susirinkti visas būrys ir padaryti galutinį susitarimą.

Kryžkelėse mūsų niekas nestabdė. Važiavome toliau. Klevas pasiūlė įvažiuoti bažnytkaimin ir ten palikus pastotę eiti pėstiems į kapus. Taip ir padarėme. Pervaziavome per Nedzingės upelio tiltą. Sukėlėme nemažą triukšmą – sulodėme šunis. Vienoje vietoje užbėgome paklausti apie padėtį.

Mums pranešė, kad bažnytkaimyje yra daug rusų, kurie visą dieną siautėjo apylinkėje ir Nedzingės miške. Dabar jie esą apsistoję poilsui pas bažnytkaimio gyventojus. Žmonės, mus perspėjusieji, buvo labai išsigandę ir mums patarė kuo skubiausiai išsinešdinti iš bažnytkaimio.

Mūsų raginti per daug ir nereikėjo. Apsukome pastotę ir kuo tyčiausiai pervaziavome tiltą. Tuomet paspaudėme kaip pridera. Šis pasivažinėjimas baigėsi laimingai tik dėl to, kad rusai, nuvargę po dienos siautėjimo, nebuvo tinkamai išstatę sargybos arba galbūt sargyba mūsų „nekibino“.

Po šio nesėkmingo važiavimo dar kelis kartus bandėme nujoti į Nedzingę, bet vis veltui. Vieną kartą jojant apie vidurnaktį netoli bažnytkaimio staiga kažkas perbėgo per vieškelį ir griuvo į krūmus, kuriais buvo apaugusi bala. Mes taip pat tiesiog nusiritome nuo arklių ir sukritome į griovį. Reikalavome, kad asmuo, pasislėpęs krūmuose, išeitų į lauką, tačiau šis mūsų reikalavimas nebuvo vykdomas. Ėmėme šliaužti arčiau krūmų. Iš krūmų pasigirdo balsas: „Nesiartinkite, nes šausiu!“ Aiškiai supratome turį reikalą su ginkluotu žmogumi. Tuomet trumpai pasisakėme, kas esame, ir pareikalavome tučtuojau išlįsti iš krūmų. Prieš mus išėjo uniformuotas žmogus ir iškėlė rankas. Jis pasisakė turįs su savimi pistoletą ir nežinojęs, kad joja partizanai. Įrodinėjo, kad jis

yra partizanas slapukas ir turįs ryšį su Nedzingės partizanų būriu. Patikėjome, jis pažadėjo kitą dieną mus suvesti su būrio vyrais. Savo pažadą įvykdė. Susitikimas ateinančią dieną įvyko. Šio susitikimo metu sutarėme, kad dalis kovotojų pereis į mūsų kuopą, kiti sudarys atskirą dalinį, kuris laikysis Nedzingės apylinkėse, bet klausys mano įsakymų. Taip pat buvo sutarta data, kada visas Nedzingės būrys turi atvykti į sutartą vietovę, kad prisijungęs prie kitų dalinių vyktų atlikti išpažinties ir duoti priesaikos.

Alovės miestelio istrebiteliai nelaisvėje

Ilgiau gyventi Varčioje nesinorėjo. Nesinorėjo ir dėl to, kad priešas jau nemaža galėjo patirti apie mūsų stovyklavimą tame miške. Jau be-
maž kiekvienas miško pakraštys buvo daugiau ar mažiau pašifruotas.

Aš su savo kuopa išsikėliau į Pilkionių mišką. Su Žaibu, Komendantu ir Vėžiu sutarėme datą, kurią jie su visais kovotojais turėjo atvykti į Pilkionių mišką ir ten su mumis susitikti. Žaibas turėjo atsivesti ir Nedzingės būrį.

Sutartu laiku Žaibas, Komendantas ir Vėžys su visais vyrais atvyko sutarton vieton. Nedzingės būrys duotojo žodžio neištesėjo ir Pilkionių miške jų nesulaukėme.

Kitą dieną jau leidome miške, esančiame arti Dušnionių kaimo. Buvome apie 120 vyrų. Aš su būrio vadu Jockumi ir kovotoju Lengveniu nuvykome į Einarų miško pakraštį. Buvo sekmadienis. Susėdome prie vieškelio krūmuose. Kaip tik tuo metu staiga pro mus šmėkštelėjo žmogus. Supratome, kad jis mus jau pamatė. Todėl šokome ant vieškelio ir įsakėme ėjusiam iškelti rankas. Tą pačią akimirką Jockus ėjusį pažino. Tai buvo Alovės miestelio istrebitelis, kuris savo judošiškumu vietos gyventojams buvo jau labai įkyrėjęs.

Istrebitelis rankas tuoj pat iškėlė. Jį iškratėme. Kišenėje radome pistoletą. Pažymėtina yra ir tai, jog minimas istrebitelis dažnai girdavęsis,

kad rusams padėsiąs savo apylinkių partizanus išgaudyti, kad partizanų nebija ir gyvas tai jau niekad nepasiduosiąs.

Dabar, pakliuvęs mums į rankas, tuoj šoko prie Jockaus sakydamas: „Broli, tai jūs čia! Nors pasibučiuokim!“ Jockus jį atstūmė sakydamas: „Ką gi čia mes imsime bučiuotis kaip bobos! Geriau vyriškai pasikalbėkime!“ Na, ir prasidėjo pašnekesys. Mes apsimetėme nežiną nieko apie jo darbus. Jis buvo negudrus, bet manė mus taip pat apmausiąs. Prašėsi priimamas į partizanus. Mes sutikome ir pažadėjome vestis drauge su savimi.

Kaime dar reikėjo atlikti vieną uždavinį. Turėjome susitikti su vienu Alovės miestelio istrebiteliu, kuris buvo neblogas žmogus – į istrebitelių eiles įviliotas apgaulės būdu.

Paimtasis istrebitelis reikalą kiek gadino. Reikėjo jį nuvesti į stovyklą ir pasirūpinti tinkama jo „priežiūra“. Jockų su Lengveniu pasiunčiau susitikiman ir smulkiai išaiškinau, ką vienu ar kitu atveju reikia daryti ir sakyti, nes jokių istrebitelių niekuomet nemaniau pasitikėti. Jeigu viskas vyktų, kaip mano buvo numatyta, nurodžiau kaime naują susitikimo vietą. Tuomet pasiėmiau su savimi paimtąjį ir variausi į stovyklą. Miškas man buvo mažai pažįstamas, tačiau nenuklydau. Varomas istrebitelis kelis kartus bandė prie manęs priartėti, tačiau jo „kombinaciją“ laiku pastebėjau. Nors su juo „draugiškai“ kalbėjau, bet aiškiai leidau suprasti, kokių atstumu nuo manęs jam pridera laikytis. Pagaliau išsišnekome iki to, kad jis paprašė manęs priimti į raitųjų partizanų būrį. Aš pažadėjau ir šį jo norą patenkinti, tačiau pabrėžiau, kad nesuprantu, iš kur jis gausiąs arklių, nes pas mus atsarginių nėra. Tuomet jis pasiūlė paimti jo namuose laikomą kumelę, kuria jis ir norėtų jodinėti. Vėliau jis parašė atitinkamą raštelį į namus, o po kiek laiko tuo rašteliu pasinaudodami mes to istrebitelio arklių išsigijome. Istrebiteliui, žinoma, juo jodinėti jau niekuomet neteko, nes, savaime suprantama, pirmai progai pasitaikius nuo mūsų būtų pasprukęs ir dar mums „košės“ priviręs.

Stovykloje vyrai suimtajį sutiko su „aukštu politiniu pakilimu“. Ir jeigu tuo metu būtų leista nuo to „pakilimo“ istrebitelį numesti, tai nei šlapios vietos nebūtų likę.

Gaišti nebuvo kada. „Antončiką“ (taip vyrai istrebitelį vadino) perdaviau stipriai apsaugai, o pats su keliais vyrais nuskubėjau susitikimo vieton.

Jockus su Lengveniu manęs jau laukė. Jie jau buvo aną istrebitelį susitikę. Šis pranešė, kad prie Butrimiškių miško (prie plento raiste) yra iš Alovės atvykę šeši istrebiteliai, kurie su manimi tą pat dieną nori susitikti. Tarp kitų smulkmenų paminėjo, kad vienas iš atvykusiųjų yra skyrininkas ir vienas su savimi turi dviratį ryšiui su Alove palaikyti. Dabar mums buvo visiškai aišku, kokias pinkles priešas parengė. Trumpai apibūdinant, priešo planas buvo toks: istrebiteliai, apsimetę norį pereiti į partizanų eiles, turėjo su manimi susitikti ir mane su susitikiman atvykusiais vyrais sunaikinti. Jeigu tai nepavyktų dabar, uždavinį atlikti geresnei progai pasitaikius. Istrebitelis, kuris buvo kilęs iš Einorų kaimo, visą sąmokslą mums išdavė. Priešas jį buvo panaudojęs su mumis užmegzti ryšį.

Jockus iš savo pusės sutiktam istrebiteliui pareiškė, kad aš apie vidurdienį kaip tik turįs iš toliau į šią apylinkę atjoti mišku ir tada bus galima apie viską pasikalbėti. Jis nurodė vietovę, į kurią turįs istrebitelis eiti ir manęs su Jockumi laukti atjojant. Už suteiktas žinias Jockus istrebiteliui garantavo gyvybę ir nurodė, kad jis, kur tik norės, galės slapstytis, nes į partizanus vis vien priimti esą negalima. Šiomis sąlygomis istrebitelis buvo visiškai patenkintas ir pažadėjo iš savo pusės padaryti viską, kad anie istrebiteliai gyvi pakliūtų mums į rankas.

Dabar visi vėl greitai nuskubėjome į stovyklą, nes jau buvo kiek po vidudienio. Iš stovyklos pasiėmiau 10 partizanų, kurie žygiui pasisiūlė savanoriais. Jie buvo gerai apsiginklavę ir turėjo du kulkosvaidžius. Aš su Jockumi sėdome ant arklių ir visi patraukėme Dušnionių miško palaukėn. Arti miško pakraščio vyrus sustabdžiau ir smulkiai išaiškinau uždavinį.

Susitikimui su istrebiteliais numaciau Dušnionių miško palaukę. Toji vieta pamiškėje buvo gerokai apsemta vandens ir istrebiteliai eidami pamiške būtinai turėjo pro tą vietą eiti lauku ir tuo būdu atsidurti blogoje pozicijoje susidūrimo atveju. Skyrių suguldžiau pačiame miško

pakraštyje – tiesiog vandenyje, tačiau visi vyrai buvo ir tuo patenkinti, nes norėjo istrebitelius paimti gyvus. Paaškinau, kad mano švilpukas bus ženklas puolimą pradėti. Po to ženklo visi vyrai turėjo kaip grybai išdygti istrebiteliams bemaž po pačia nosimi ir sudaryti priešui kuo didesnę netikėtumą. Ugnis neturėjo būti atidengta, jeigu viskas vyks gerai ar pagaliau jei priešas pakels rankas.

Po to su Jockum sėdome ant arklių ir nujojome pas ūkininką, pas kurį nekantraudamas jau senokai laukė istrebitelis. Aš jam paaškinau, kad susitikimas su atvykusiais istrebiteliais gali įvykti, tačiau kur nors naujai parinktoje vietoje. Kaip tik ir nurodžiau vietovę, kurią jau iš anksto buvau pasirinkęs – pievelę, ant kurios kranto mes lauksime. Paaškinau, kad mūsų arkliai sukabinti ganysis pievelėje, o mūsų ginklai bus padėti atokiau nuo mūsų. Ateinantieji istrebiteliai, per pusę kilometro priartėję prie mūsų, turi savo ginklus perduoti nešti vienam asmeniui ir t. t. Priminiu, kad jeigu šios sąlygos nepriimtinos, su jais nesusitiksiu.

Istrebitelis, išklausęs mano nurodymų, paspaudė pas „savuosius“. Su Jockumi nusileidome į pievelę ir įvykdę sutartas sąlygas lūkuriavome.

Pagaliau buvo duotas ženklas, kad istrebiteliai artinasi nuo tos pusės, nuo kurios ir tikėjomės. Netrukus juos ir savo akimis pamatėme už kelių šimtų metrų. Jie ėjo vorele, tačiau visų ginklai buvo ant pečių. Iš pradžių pamaniau, kad jie neapskaičiuoja atstumo ir todėl duoto nurodymo dar nevykdo. Atstumas tarp jų ir mūsų vis mažėjo. Keli istrebiteliai nusiėmė šautuvus nuo pečių ir nešėsi rankose. Mes abu atsistojoje, bet savo ginklų vis dar nelietėme, nes visiškai pasitikėjome vyrais. Pagaliau aš sušukau: „Prašu ginklus perduoti vienam asmeniui!“ Istrebiteliai, matydami, kad mes esame tikrai be ilgujų ginklų, mano paliepimo nevykdė ir pradėjo skleisti vilnimi. Tuo metu jie buvo nuo mūsų apie 20–30 metrų. Visa tai vyko kaip tik ties ta vieta, kur gulėjo mūsų vyrai. Tuomet aš sušvilpiau. Žaibo greitumu prieš istrebitelius išdygo vyrai šaukdami: „Rankas aukšty!“ Šeši istrebiteliai pakėlė rankas.

Istrebitelį, kuris mums į rankas atvedė „draugus“, pasikviečiau nuošaliau, atidaviau jam šautuvą ir palinkėjęs jam laimingai išsislapstyti

atsisveikinau. Likusiems trumpai paaiškinau, kad jie nuginkluoti dėl to, jog nesilaikė sutartos sąlygos, vamzdžiuose buvo įleidę šovinius ir jau net laikė pakeltus atsargos sparnelius. Įsakiau visiems laikyti rankas už pečių ir labai stropiai saugomus atsivarėme į stovyklą.

Nepaprastai nustebo vyrai, kai pamatė atsivarant gyvus istrebitelius, bet nepalyginamai daugiau buvo nustebinti ir sugluminti istrebiteliai, kai pamatė tokį skaičių partizanų, tarp kurių buvo visiems pažįstamų veidų.

Gaišti ir dabar nebuvo galima, nes paaiškėjo, kad istrebitelis, kuris su savimi turėjo dviratį, istrebiteliams išėjus su manimi susitikti, visu „garu“ nuvažiavo Alovėn apie viską painformuoti juos siuntusius.

Paskubomis parašėme keliais egzemplioriais atsišaukimus, kuriuose buvo raginami likusieji Alovės istrebiteliai pereiti pas partizanus – kaip kad jų draugai jau padarė. Atsišaukimus pasirašė visi suimtieji. Kitą dieną atsišaukimai jau buvo išlipinti Alovės miestelyje ir kitur. Kiek tie atsišaukimai padarė įtakos kitiems, sunku yra dabar pasakyti, tačiau po kiek laiko dar du istrebiteliai perėjo į partizanų eiles, bet vėliau užsiregistravo, ir tolesnis jų likimas man yra nežinomas.

Iš suimtųjų patyrėme, kokio stiprumo ir kokiuose postuose išstatyta naktimis Alovės miestelio apsauga.

Suimtųjų nusikalstami darbai papildomai paaiškėjo partizanų karo lauko teismo posėdžio metu, kuris buvo vykdomas visų partizanų aki-vaizdoje. Karo lauko teismas priėmė sprendimą suimtiesiems – mirties bausmę sušaudant. Sprendimas buvo įvykdytas vietoje.

Po to visa stovykla pakilo ir paskubintu žygiu pajudėjome Nemunaičio miško link.

Priesaika

Apsistojome Noškūnų miške. Kitos nakties žygio metu vyrai konfiskavo tris centnerius sviesto iš Makniūnų pieninės punkto. Turimo maisto pakako kelioms dienoms.

Daktarą palikau savo vietoje, o pats su Klevu ir Roku (Rokas Barysas, buvęs policijos tarnautojas, kilęs nuo Ryliškių) popiete išjojome Nemunaičio bažnytkaimio link. Nemunaičio bažnytkaimis vienu šonu tiesiog atsiremia į mišką, todėl prijojome visiškai arti bažnytkaimio ir tik apie 150 m ėjom pėsti. Roką palikome prie arklių, su Klevu, dengdamiesi pušimis, įėjome į vienuolyno kiemą. Mūsų jau laukė, nes atititinkami susitikimai išpažinties ir priesaikos klausimais buvo atlikti jau anksčiau. Trumpai ir aiškiai sutarėme, kad ateinančią naktį atvyksime su vyrais vienuolynan. Ten mūsų turėjo laukti dar du kunigai. Su dvasininkais greit atsiveikinome ir sėdę ant arklių pasileidome pas savuosius.

1945 m. birželio mėn. 2 d. temstant su visa įgula jau buvome prie pat bažnytkaimio. Iš anksto buvau sutvarkęs tarnybą keturiems lauko sargybos postams ir visiems nurodęs, kaip kuriuo atsitikimu reikia veikti. Tik gerai pritemus, sugužėjome vienuolyno kieman. Buvome 120 vyrų, tačiau judėjome visiškai tyliai, nes reikėjo būtinai pasiekti, kad bažnytkaimis nesuprastų, kas jo aplinkoje vyksta. Antrame koplytėlės aukšte vyko įspūdingos pamaldos. Vyrų karštai meldėsi. Daugečio akyse spindėjo ašaros. Koplytėlėje visi netilpo. Vyrų keitėsi vietomis. Koplytėlėje ir kieme keturiose vietose buvo klausoma išpažinčių. Atvykusieji atlikti išpažintį ir duoti priesaiką, paprašyti Aukščiausiąją palaimos Tėvynei, artimiesiems ir sau ginklus laikė rankose, nes esamos aplinkybės kitaip pasiegti neleido. Aš buvau čia vienur, čia kitur. Vykstančių pamaldų tvarka buvau visiškai patenkintas ir rūpinausi, kad kaip galima greičiau visas būtų sutvarkyta ir laiku atsitrauktume saugesnėn vieton.

Pamaldos baigėsi. Vyrų išpažintį atliko ir priėmė Švenčiausiąją. Prisiartino iškilmingas priesaikos priėmimas. Prieš altorių pakopoje buvo pastatyta taburetė, užtiesta trispalve. Ant jos buvo padėtas kryželis ir mano trumpasis ginklas. Dvasininkas pusbalsiu, bet aiškiai ir įspūdingai skaitė priesaikos tekstą. Mes, iškėlę dešines, tyliai kartojome priesaikos žodžius. Dievo akivaizdoje tvirtai pasižadėjome teisingai ir

ryžtingai tęsti pradėtą kovą prieš okupantą, kuris, pamynęs po kojomis visus Dievo ir žmonių įstatymus, negailestingai naikina visa, kas yra šventa, kilnu ir brangu. Pirmasis prisiartinau ir pabučiavau kryželį, trispalvę ir ginklą. Tą pat padarė visi vyrai. Po to trumpų, bet didžiai prasmingų dvasininko žodžių baigėsi iškilmingas aktas. Padėkojom ir visi netrukus vėl atsidūrėme Noškūnų miško prieglobstyje...

Kautynės su Merkinės istrebiteliais

Žaibo, Vėžio būriai ir kiti mano žiniai nepriklausantieji vyrai atsispyrė nuo mūs jau ateinančią dieną ir patraukė į savo veikimo rajonus. Mes dar pasilikome Noškūnų miške ir apsistojoje prie partizano Jono Sasnausko tėviškės.

Vadovavimą vyrams vėl perdaviau Doktorui, o pats su Klevu išjojau į Nedzingę – tvarkyti Nedzingės būrio organizacinių klausimų. Buvo sutarta, kad po poros dienų mes abu prie vyrų prisijungsime Pilkionių miške.

Nedzingės miške susitikome to būrio vyresniusius: Gegutį ir Paukštį. Jie tarp kitko pasakė, kad pas juos yra vienas vyras, kuris per neatsargumą kambaryje iššovė iš raketinio pistoleto. Raketa jam perskėlė žandikaulį ir vos neuždegė trobos. Prašė, kad mes tą ligonį kiek paglobotume, nes pas mus esanti gailestingoji sesuo ir didesnė atsarga vaistų. Aš sutikau su jų pageidavimu ir nurodžiau datą ir vietą Varčios miške, į kurią minimas partizanas turėjo būti atgabentas. Taip pat susitarėme, kad birželio mėn. 11 d. jie su visais būrio vyrais atvyks į Varčią nurodyton vieton. Tada turėjo būti galutinai išspręsti Nedzingės būrio veikimo tolesni uždaviniai.

Sutvarkę dar kai kuriuos uždavinius, patraukėme į Pilkionių mišką. Pakeliui iš gyventojų patyrėme, kad prie Nemunaičio įvykusios partizanų kautynės su istrebiteliais.

Greit pasiekėme ir Pilkionių mišką, kur ir susitikome su tik ką iš kautynių atvykusiais vyrais. Doktoras man papasakojo: jo vadovaujami

vyrai buvo apsistoję prie Galintankos kaimo. Jie patyrė, kad į kaimą atvyko 20 Merkinės istrebitelių gyventojų turto konfiskavimo reikalu. Tuo pat nutarė grįžtančius išgamas „pamokyti“. Kelias buvo pastotas. Kautynių nepavyko pradėti taip, kaip buvo numatyta. Vienas iš partizanų būrininkų buvo per anksti pastebėtas žydo, kuris istrebiteliams vadovavo. Žydas iššovė ir tada prasidėjo kautynės. Istrebiteliai jau gerokai buvo įsileisti į partizanų tarpą. Žydas ėjo paskutinis ir partizaną pamatė apsupties sparne. Tad jis pirmasis ir išnešė sveiką kailį. Jo bendrininkams jau buvo kebliau. Priešo būry kilo baisi panika. Arčiau žydo buvusieji sribai suskubo išnerti gyvi. Kiti sribai sulindo į vikšvas, suniro vandenin ir pan. Vyrai likusius greit apsupo. Visi jie buvo nukauti vienoje ar kitoje vietoje. Vyrai išbraižiojo vikšvas ir „draugus“ iki vieno išrankiojo. Vietoje buvo nukauta dvylika istrebitelių ir paimiti jų ginklai. Kai kurie iš pabėgusių buvo sužeisti. Vienas ištrūkusiųjų, be kvapo bėgdamas, jau buvo pasiekęs Kampų kaimo laukus. Jis, matyt, buvo labai ištroškęs ir norėjo iš skersai vieškelį tekėjusio upelio atsigerti. Šis žmogus buvo rastas kniūbsčias su įnerta nosimi į vandenį. Gyventojų buvo kalbama, kad istrebitelis turėjęs širdies ligą ir todėl čia gavęs galą, nors ir nebuvo sužeistas kautynių metu. Žmonės greit pranešė vienam partizanui, kuris tuo metu buvo paleistas į namus asmeniniu reikalu, apie drybsantį išgamą. Šis, atskubėjęs prie „nukritusio“, įsigijo priešo naujutėlį ginklą. Partizanų nebuvo nei nukautų, nei sužeistų. Partizanai buvo labai patenkinti ir dar ilgai dalijosi kautynių įspūdžiais, nagrinėjo joms vykstant padarytas klaidas ir mokėsi iš drąsą ir sumanumą parodžiusių draugų.

Istrebitelio atsivertimas

Visi buvo gerokai išvargę, todėl ir aš pabudau jau saulutei patekėjus. Sargybos viršininkas man pranešė, kad skyrius iš nakties žygio grįžo laimingai. Pargabenta maisto, konfiskuotas arklys ir areštuotas istrebitelis, kuris saugojamas prie stovyklos.

Atsikėliau ir nuėjau „susipažinti“ su naujuoju „svečiu“. Pastarasis atrodė susikrimtęs ir galbūt meldėsi, nes lūpos krutėjo. Smalsuoliams, kurie gana ankštu ratu jau buvo apstoję „draugą“, liepiau eiti prie savo skyrių. Pasilikome trise: aš, sargybinis ir „draugas“. Suimtas puolė bučiuoti kojų ir rankų, prašydamas jam dovanoti gyvybę. Jis sakėsi nesąs bloga padaręs, buvęs be ginklo parėjęs į kaimą su savo šeima pasitarti, kaip jam iš istrebitelio nemalonių pareigų pasitraukti, ir tuo metu vyrai jį namuose užtikę. Į istrebitelius įstojęs tik norėdamas išvengti kariuomenės. Tą paliudyti gali visi Ilgininkų kaimo gyventojai. Jis, būdamas tarnybos pareigose, net suimtąjį paleidęs. Paleistojo pavardė buvusi Bronius Čaplikas iš Vinkšninių kaimo. Kaip tik tuo metu sargybinis nežymiai man davė ženklą, kad turįs man ką pasakyti. Aš kiek atsitraukiau ir sargybinis man pasakė, kad tokia pat pavarde asmuo yra mūsų kuopoje ir kad jis slapyvardžiu Strazdas. Baigiau apklausinėjimą ir vienam partizanui įsakiau atnešti kastuvą ir prižiūrėti, kad suimtas tuoj pat išsikastų sau duobę. Tai pasakiau suimtajam girdint, nes norėjau jam sudaryti įspūdį, kad bus nubaustas mirties bausme ir kad norėdamas išvengti mirties viską teisingai pasakotų. Po to nuėjau į stovyklą ir įsakiau Strazdui nueiti arčiau suimtojo istrebitelio ir, suimtajam to nepastebint, įsižiūrėti gerai į jo veidą. Tai atlikus, ateiti pas mane. Po kiek laiko Strazdas sugrįžo ir man pranešė, kad suimtąjį pažino ir kad jis kaip tik yra tas pats istrebitelis, kuris jam leido pabėgti, kai buvo areštuotas. Buvę taip: istrebitelis nulydėjęs Strazdą išvietė. Tuomet jis paprašęs, kad leistų jam pabėgti. Istrebitelis sutikęs ir tik Strazdui toli nubėgus sukėlęs aliarmą, kad pats galėtų pasiaiškinti.

Netrukus, pasivadinęs du būrių vadus, nuėjau prie suimtojo. Pastarasis jau buvo išsikasęs duobę ir sėdėjo ant jos krašto. Dabar jis tikrai karštai meldėsi, nes aiškiai jautė, kad gyvena paskutines minutes. Pasakiau, kad karo lauko teismui reikalaujant dar kartą duotų parodymus – svarbiausia, kaip ir kas vyksta tarp sribų. Jam baigus kalbėti, pasakiau, kad atėjo laikas paskelbti ir įvykdyti teismo sprendimą. Suimtojo paskutinis pageidavimas buvo toks: pranešti jo namiškiams

apie likimą ir paprašyti, kad pasimelstų už jo vėlę. Po to jis kiek pagalvojo ir pakeitė savo prašymą, būtent – namiškiams nieko nepranešti, nes jo motina tokios žinios neišgyvensianti. Su būrių vadais istrebitelio likimą iš anksto buvome nusprendę. Todėl aš liečiau klausytis žodžiu skelbiamo sprendimo. Jis buvo toks: istrebitelis išteisintas, jam gražinamas arkllys. Turi atsisakyti istrebitelio pareigų ir gyventi ūkyje.

Iš pradžių atrodė, kad suimtas sumišo. Jis dar negalėjo susigyventi su mintimi, kad jam dovanota gyvybė. Po to vėl puolė bučiuoti kojų ir rankų. To mes, žinoma, neleidome ir jam smulkiai nusakiau, kodėl išteisintas. Tuomet istrebitelis susigraudinęs pareiškė: „Penkiolika metų nesu buvęs išpažinties. Sėdėdamas ant duobės, kurią pats išsikasiau, krašto, supratau, kas yra gyvenimas ir kuriuo keliu reikėjo eiti. Rytoj anksti einu į bažnyčią ir su Dievu daugiau niekuomet nebesiskirsiu.“ Po to sėdo ant arklio ir taip dūmė, kad net lazdynų šakos lingavo. Mes gerai nusiteikę sugrįžome į stovyklą.

Vėliau paaiškėjo, kad minimas istrebitelis tikrai metė savo nelemtą tarnybą ir tarsi iš naujo atgimęs uoliai triūsė namuose ir gražiuoju sugyveno su kaimynais.

Vėl Varčioje

Išsiskirdami su Žaibu ir Vėžiu susitarėm, kad visi susitikime maždaug po savaitės laiko Varčioje.

Turėjome bendrų reikalų. Reikėjo nustatyti visas veikimo rajonų ribas. Artimiausiu laiku buvo sutarta pulti Alovės miestelį. Šį sprendimą padarėme siauro vado ratelio slaptame pasitarime.

Vyrų buvo daug. Daugelis iš jų dar neturėjo jokio „ugnies krikšto“ Norėjome padaryti vyrų atranką, nes norinčių stoti į partizanus buvo labai daug.

Kažkokiu būdu gyventojai sužinodavo mūsų stovyklavimo vietas ir norintieji stoti į partizanų gretas ateidavo kartais net su tėvu ar motina prie pačios stovyklos. Dauguma tuomet tikėjo greita pergale ir norėjo,

kad ir jų sūnus skaitytųsi prisidėjęs prie Lietuvos laisvės kovos. Dar ir dabar prisimenu vienos motinos iš Meškasalio apylinkės pasakymą: „Ponuli, tik būkite tokis geras ir priimkit mano Juozuką... Jeigu po kokios savaitės pasikeis valdžia, tai kaipgi jis pasirodys prieš kitus...“. Jos gi tas Juozelis dar neturėjo aštuoniolikos metų ir atrodė dar tikras „mamytės sūnelis“. Sunku buvo motiną įkalbėti, kad dar nėra reikalo karščiuotis ir kad jos Juozukas palauktų. Vis dėlto Juozuko į partizanus taip ir nepriėmė. Panašių atsitikimų buvo ir daugiau. Norintiems stoti į partizanus dažniausiai buvo taip atsakoma: palaukite savaitę, kitą – tuomet duosime galutinį atsakymą.

Gyvenimas parodė, kad tokie mūsų atstataitiejai kartais pasirodydavo daug geriau negu tie, kurie mums atrodė „bajavi“ – sumanūs, kovingi. Tokiu pavyzdžiu galima laikyti kad ir trijų Davainiškių ir Meškasalio kaimų vyrų pasišventimą ir pasiaukojimą bolševikinio teismo posėdžio metu, kurį šiems vyrams bolševikai suruošė Alytuje, kai jie buvo suimti. Dviejų pavardes atsimenu: Barysas ir Ivanauskas. Apie jų „įžūlų laikymąsi viešojo teismo metu“ (taip bolševikai išsireiškė) negalėjo nutyliėti net Alytuje spausdinamas „Tarybinės Dzūkijos“ laikraštis. Tuo, manau, ateityje įsitikinti galės kiekvienas, kuris pavartys bolševikinės spaudos archyvo puslapius. Tai tie pilksermėgiai berneliai žiauriausiomis aplinkybėmis nepabūgo priešui viešai į akis pasakyti, už kokius šventus idealus jie mirti nebijo. Ir negali žmogus nesuškuti: „Kaip menkai atrodo mūsų „didieji petrauskai“ prieš šiuos pilksermėjus!“

Sumanymas pulti Alovės miestelį atsirado po šešių Alovės miestelio istrebitelių sučiupimo. Iš jų apklausimo paaiškėjo, kaip stropiai, kokiose vietose ir kuria tvarka miestelio įgula saugojasi nuo užpuolimo. Ypač svarbiu dalyku laikėme tai, kad istrebiteliai užpuolimo atveju nė nemėgė laikytis. Tarp pačiuptųjų sribų buvęs jų taip vadinamas dešimtininkas mums papasakojo, kad „načialstva“ mano Varčios miške esant per 300 partizanų, Pilkionių miške apie 150, Vabalių miške apie 100 ir t. t.

Anksčiau išvardyti faktai ir nulėmė tai, kad mes nusprendėme Alovę pulti dienos metu. Varčioje reikėjo susirinkti ir susitvarkyti.

Skaitykite likusius
500 iš **544** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Tai vieno iškiliausių pokario partizaninio karo vadų
Adolfo Ramanausko-Vanago atsiminimai, autentiškas
ir vertingas pasipriešinimo kovos liudijimas.

Dainavos apygardos, Pietų Lietuvos partizanų srities LLKS gynybos pajėgų vado atsiminimai rašyti 1952–1956 metais. Juose atskleidžiami pirmieji partizanų kovos žingsniai, laipsniškas ginkluoto pasipriešinimo stiprėjimas, kovotojų santykiai su gyventojais, priešo veiksmai ir partizanų kovos būdai, jų kasdienė buitis bei dvasiniai išgyvenimai.

A. Ramanauskas-Vanagas buvo partizanas, idealistas, dora, stipri ir šviesi asmenybė, dėl savo įsitikinimų pasiryžusi net mirti. Perskaitę jo atsiminimus, geriau suprasite sudėtingą laisvės kovų istoriją ir neeilinius partizanų likimus: kaip iki okupacijos buvę paprasti piliečiai, turėję šeimas, namus, mėgstamus darbus, viską paliko ir stojo ginti Tėvynės. Aprašytas patirtis dažnam sunku net įsivaizduoti, bet apie tai žinoti privalu – tam, kad būtume atsparūs istorinės tiesos klastojimui ir įvertintume, kokia brangi yra laisvė.

Tai pasakojimas apie žūtibūtinį pasipriešinimą okupacijai, siekį atkurti Lietuvos nepriklausomybę sovietinio režimo metais ir kartu tai tikra istorija apie begalinį atsidavimą ir meilę Tėvynei, šeimai, laisvei.

ANNO 2004

Kiekviena nupirktą
knygą = pasodintas medis

www.obuolys.lt

Slaptas klubas

ISBN 978-609-484-042-5

9 786094 840425

Negrožinė literatūra > Istorija

SKAITANTIS ŽMOGUS YRA GRAŽUS